

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

18. De Scholastico genere Oratorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

veterem cum iuniori confundunt: Germanum sacrarum literarum sensum, non adeo curant, sed multa per accommodationem dicunt.

Amant autem ferme rationes frivolas, quæ multum speciei, parum soliditatis habeant, ut quæ ex Cabalistarum penitioris serinio sunt petite, quæ cum dicantur, oraculis videantur simillima. Ad summum ut intrudant levis aliquid doctrinæ choragium, mirabiles plerumque faciunt excursions, & dissentanea quæque copulant.

De curiosis.

CAPVT XVII.

Curiositas ridicula. Quærit hoc cap. li.
IN vitioso quoque genere sunt nimis curiosi, qui solent in quæstionibus parum fructuosius plurimum temporis terere. Quærent igitur an ligno interfectus fuerit Abel, & qua ligni specie, ex qua arbore fuerit excisa Mosis virga miraculorum effectrix. Tum dicent hanc quæstionem antea agitatam ab Antonio Consule vrbis Romæ, & Haccadon huic petitioni ita satisfacisse.

Haccadon apud Galatim. c. 17. 4. 16.
 Quod me rogas de virga Mosis tibi notitiam dare, dicam tibi quod de hoc scriptum reperit à Rabbi Simeone filio Iohai in investigatione secretorum dicitur. Virga illa qua Moses, & Aaron miracula faciebant in terra Egypti, & postea in deserto floruit, gemmasque edidit, ab ea arbore excisa est, quam Deus Mosis ostendit in deserto, ut aquæ amaræ dulces fierent. Et hæc arbor excisa fuit ab arbore vitæ, quæ in paradiso sita erat, Angelorum manibus. Quam quidem miserunt Adæ, cum ille misisset Seth ad paradysum filium suum misericordiam Dei imploraturum de suo peccato. Dixeruntque Angeli, Seth, ut plantaret hanc arborem. Quæ quam primum fructum faceret, misericordiam Dei in eum descenderent, aperirenturque portæ cæli, quæ obsertæ sunt. Hanc autem arborem seu potius ramum accepit Seth, plantavitque in deserto, quam postea Moses inuenit, & ex ea virgam suam excidit.

Mem. l. 8. 65.
 Hæc pretiosa fabula cum narratur aures implet admiratione, & obstupescunt qui audiunt, quod tantum & tam mirabilis historiae arcantum tamdiu latuerit. Idem plerumque sortè examinabat genealogias Iudæorum, &

quærent cur Panther ab Hebrais Dominus noster fuerit nominatus, & verè ne Panther atavus sanctissimæ Dei Matris fuerit. Tum de persona Christi, & Beatae Virginis nimis multa expiscabuntur, & scire auebunt quas illa vestes & calceos habuerit, an secum in Bethlemitana peregrinatione bouem & asinum duxerit, aurumne in massa, an nummos aureos à Magis acceperit, quæ quidem, vel certè non dissimilia plerumque ab ijs qui historiam tractant, ex destinata opera quæri obiter, aut si ineptè fuerint dicta, refelli possint. Tamen in concionibus nisi res admodum postulet, hæc argumenta prolixè discutere curiositatis plurimum, parum certè fructus habet. Præterea si viderint auditores prurire rerum curiosarum desiderio, afferent ex historia naturali quicquid erit abditum, & incredibile, agitant quæstiones Theologiæ & Philosophiæ, non tam ad doctrinam, quam ad pompam, vagabuntur per omnia terrarum imperia, & si qua minima data fuerit occasio, huius vel illius imperij Principes à primo ad ultimum perconsentunt. Tum ut arcana etiam dicant omnibus ignota, *Quinquaginta prudentia portas, & triginta duo iuera sapientia addita Hebraica nominibus, cum magna ostentatione memoria numerabunt.*

De scholastico genere oratorum.

CAPVT XVIII.

SVcedunt deinde scholastici, quod verbum ne quis secus accipiat quam intelligam, nonnihil distinguendum est. Primum igitur dicti scholastici viri multæ in omni genere literaturæ, & politioris etiã elegantia, quod superius ostendisse me recorder, nunc autem nomen remansit penes eos qui Theologiam docent in differendi subtilitate positam, viros doctos, ingeniosos, acres, & omni honore dignos, quorum exquisitissima doctrina in decus, & utilitatem Ecclesiæ longè lateque permanavit. Ex eorum schola procedunt nonnumquam concionatores, qui vel sub ipsa adhuc studiorum incude positi, vel certè calentibus etiam tum altioris doctrinæ vigore ingenijs, rebus optimis parum prudenter vtuntur.

Afferunt enim ad aures plebeias reconditas ex Theologiae instrumentis quæstiones, de

scientia Dei, de prædestinatione, de libero decreto, & cæteras huiusmodi quæstiones, de quibus late, quasi in ipsa schola differunt. Nam & varietatem sententiarum tum verorum, tum iuorum explicant, confutant aliena, sua confirmant, exhibent etiam verba scholæ in alieno idiomate peregrina, & horrida, quæ omnia tam fastidii plena sunt, quam fructus vacua. Nam vt grauioris est concionatoris ecclesæ ex Theologia quæstiones interpretari, nonnumquam magno sapientiæ, & eloquentiæ mansuetioris condimento: Ita profecto has consecrari morosius, vbi neque res, neque auditores postulant, multum habet vanitatis.

Longe etiam deterius faciunt adolescentes, qui ex Philosophiæ circulis recentes, si forte aliquid quod ad Philosophicam palestram attingat, inuenerint, in hoc excurrent, & cum per antiperistasis dixerint Catholicorum ardorem inter hæreticas prauitates augeri, tum explicabunt quid sit antiperistasis, & quid de ea veteres Philosophi senserint, & cum agerent in Euangelio de signis in sole & luna; tum erunt siderum meteororum rationes fusius explicandæ: hæc enim leuius delibata, vbi & res ita postulare videtur, habent aliquid gratiæ, & doctrinæ, contra putidius inculcata, non modo non delectant aures auditorum, sed oratorum produnt infantiam.

Nec minus ridiculi essent, qui ad ostentationem Rhetoricæ, notarent inter concionandum quod essent tropi, & figura Prophetarum, crebroque dicerent, hoc esse metaphoram, illud antonomasiam, istud verò streptolyton. Omnino enim si quæ occurrunt concionatori ex varijs scientijs, aut artibus obiter perstringenda, nunquam sunt more scholastici interpretis enucleanda curiosius.

De popularibus.

CAPVT XIX.

Concionatores populares.

Oronidem his ideis imponat popularitas, præclara certe virtus dicendi, & maior ad conciliandos animos, quam quicquam nutet, est sermonis quædam ad hominum sensus accommodata facilitas, quæ rebus, & verbis, si non instructa curiosius, fuit tamen omnino beatius.

Cauere autem popularitatem, cum humili-

tate dictionis confundas: humiliter siquidem loqui rudes possunt, populariter dicere, non nisi nauo oratores dici possunt. Proficiscitur enim hæc virtus à felici ingenij fecunditate, & magna quadam industria cui continuis exercitationis labor quasi cumulus accesserit.

Populares autem eiusmodi ferme sunt. Primum ingenio illustri, facili, copioso, ad omnes motus flexibili lautum habent scientiæ instrumentum, quod & si minimè (propter hoc genus dicendi populare) videatur imperitus. Tamen si quis propius consideret, facile deprehendet eos magnarum artium semibus orationem, mentemque perspetam habere. Prudentes omnino sunt, & morum, studiorum, affectuum, consuetudinumque humanarum peritissimi, & acri vt plurimum *parata*, quæ rerum imagines tanto seruet tenacius quanto exceperit felicitus. Verum supra cæteros industria pollet mirabili, qua & intimos hominum sensus, quos videntur, statim delibant, & ipsi quasi Protei, non quidem ad caliditatis flexus & illecebras, sed ad hominum salutem procurandam in omnes vertunt formas, *Omnia pene omnibus facti*. Idcirco in regendis hominum animis, quibus nihil est ferè morosius, omnium mihi videntur felicissimi. Dicunt argumentis, non tam speciosis, quam fructuosis, magnum habent rerum delectum, dispositionem aptam, & concinnam, dictionem felici quodam profluvio æqualiter fusam, non grandem & cothurnatam, sed neque humilem, aut strigosam, aut attritam, præciantur aptè, narrant dilucidè, præciantur acriter, mouent etiam potentius. In conformatione imaginum, & descriptionum sunt mirifici, quamquam nihil affectant puerilium, in similibus ingeniosi, in ethopejs & moratis orationibus regnant: Actione sunt non molli & curata, & polita ex schola, sed quæ multum libertatis, & sui iuris habeat. Vocem autem in tam varios flexus, & modulos concidunt, vt non vna loqui persona videatur, præcipue si quid moratum narrant. Tunc enim videntur soli scenam exhibere varijs colloquijs verborumque velitationibus distinctam, quod fit vt sine fastidio, longe aliter quam cantores audiantur.

Et de Idea quidem satis: nunc si quis à me quærat, quæ dicendi ratio perfectissima sit, eam esse arbitror, quæ à vitijs seiuncta, earum quæ supra commemoratæ sunt virtutum maiorem temperiem habeat. At vero quia operosa res

vnum